

Írta: Makai Éva

Ifjúságvédelem és szociális munka a megboldult Oroszországban

*„Adj, Uram, boldog sorsot a gyermekeknek,
segítsd és áldd meg erőfeszítéseiket.
Nehéz a számukra kijelölt út, ám csodálatos.
Kérésemért cserébe vedd egyetlen kincsemet: a
bánatot.*

Bánatomat és vesződésémet.”

(Janusz Korczak: A nevelő imája)

Ha nehéz gyermekorsókról hallunk, csak ritkán kalandozunk ilyenkor – még ha gondolatban is – a sokszor leginkább elfelejteni kívánt Oroszország felé. Pedig riasztó hírek jönnek onnan is. A történelmi földindulásban megboldított régió szegénységgel, háborúkkal, nemzetiségi testvérharcokkal küszködik. A politika hozzánk eljutó „nagy” hírei mögött nem látjuk meg a változásoktól terhes idők legérzékenyebb és legsérülékenyebb alanyait: a gyermekeket, az ifjúságot. Alig van információnk arról is, mit tesznek, mit tehetnek értük mindazok, akiknek ez a felelőssége vagy hivatása lenne. Az ottani helyzetről való tájékozódást szeretném segíteni két nálunk ismeretlen, új pedagógiai kiadvány bemutatásával. Ismertetésük képet adhat az ifjúsági, gyermekvédelmi és szociálpedagógiai munka, szociális munka mai helyzetéről, s ezen keresztül a gyermekek, fiatalok sajátos problémáiról.

Szentpéterváron, az ottani árvaházak, gyermekotthonok és rehabilitációs gyermekintézmények szakmai lapjaként jelenik meg a „Jó napot!”. Fontos és érdekes kiadvány. Megjelentetését azért tartom izgalmasnak, mert a hagyományoktól eltérően nem állami kiadású és támogatású. Létrejötté mögött civil kezdeményezés: egy szakma, szakmacsoport áll. Olyan lap ez, amely abban érdekelt, hogy az érintettek minél szélesebb rétegéhez eljusson, ha kell, ingyenesen is. A megjelentetést az egyéni, állampolgári adományok és állampolgári szervezetek támogatásai tették lehetővé. Úgy tűnik, a külföldi (németországi) szponzorok segítsége rendkívül fontos a lap fenntarthatósága szempontjából. Érdekessége, hogy egyidejűleg német nyelven is megjelenik, Kölnben, Bonnban, Hamburgban terjesztik diákok, pedagógusok s az oroszországi helyzet iránt érdeklődő polgárok körében.

Az újság segítséget és szakmai kompetenciát kínál mindazoknak, akik a szülői támogatást és gondoskodást nélkülöző gyermekekkel dolgoznak. Az 1994. évi négy megjelent lapszámból a 3. tűnt talán legizgalmasabbnak abból a szempontból, hogy milyen szakmai területeket ölel fel a lap. E szám központi témája a „szociális nevelő” (Social Educator). A terminust leginkább szociálpedagógusnak lehetne fordítani, de azt gondolom, nem fedi teljesen ezt a fogalmat. Olyan kialakulóban lévő szakmáról van szó Oroszországban is, amelynek nagy szerepe lenne a prevencióban, s a gyermekkorosztályt is egyre inkább sújtó szociális hiányhelyzet következményeinek – elsősorban – pedagógiai eszközökkel történő befolyásolásában.

Az önálló szakmává, professzióvá válást szakmai viták és tudományosan megalapozott, előkészített, interdiszciplináris kísérletek előzték meg. E munkát a Pedagógiai Tudományok

Akadémiája által megbízott Ideiglenes Tudományos Kutató Közösség (VNIK) szervezte, koordinálta 1988-tól (vezetője V.G. Bocsarova volt). Eredményeiket folyamatosan publikálták. Úgy gondolom, érdemes itt arra az UNESCO támogatásával létrejött nemzetközi konferenciára utalnom, amelyet a szociális nevelés mai problémáiról, a gyermekek szociális védelméről rendeztek 1990-ben Jaroslávban. Itt összegezték a kísérlet addigi tapasztalatait. A szakma ekkor fogalmazta meg önmaga számára a szociális nevelő/szociálpedagógus szerepét, fogalmát. Ellentétben a nyugat-európai országok képviselőivel, akik a szociális nevelést a szociális munka része-^{*}ként értelmezték (s így számukra a képzés is a szociális munkás képzés részeként jelent meg), a vita hazai résztvevői s a VNIK munkatársai is a szociálpedagógust, mint a szűkebb társadalmi környezetét pedagógizálni képes karizmatikus „mindenest” (főként: szabadidő-szervezőt) definiálták. Ő az a közvetítő személyiség a család és a környezet közt, aki aktív hatással van mindezek pedagógiai célszerű megformálására. Ugyanez év őszétől több pedagógusképző intézményben szociálpedagógus képzés indult.

Visszatérve a „Jó napot!” szociálpedagógus portréihoz: először laikusokat szólaltatnak meg mind Oroszországban, mind Németországban arról, hogy milyennek látják a szociálpedagógust. Az oroszországi megszólalók a szociálpedagógust „szakmailag nem kellően képzett (esetenként pedagógiai képzettség nélküli vagy más pályáról jött), megviselt, aggodalmaskodó, középkorú személynek” írják le, akit a-lapjában véve a gyermekek iránti odaadás jellemez. Velük ellentétben német kollégáik általában „egyetemi végzettségűek, akik a gyakorlati munkában is kellően jártasak”. A közvélemény szerint: „általában baloldali beállítottságú, empátiával rendelkező személyek, akik ismerik mások gondjait, figyelemmel kísérik a társadalom és a szociális szféra változásait, érdeklődnek a különböző (nem állami) projektek iránt, szabadidejükben is munkájuk foglalkoztatja őket. Megjelentek szakmailag elkülönülő csoportjai is: egy részük csak az elméletek emberé, más részük csak a gyakorlatban jártas.” A köztudatban megjelenő két portré jól tükrözi, hol tart szakmaiságban, társadalmi „elismertségben” az egyik” s a másik országban az adott szakma.

Az újság a „Diplomás gyermekbarátok” címszó alatt a továbbiakban olyan intézményeket mutat be, ahol szociálpedagógus vagy szociális munkás-képzés folyik. Csakhogy! Ki-ki igen sajátosan értelmezi ezeket a fogalmakat! A bemutatott 3 szentpétervári intézmény abban közös nézetet vall, hogy e szakmákat a társadalmi igény hívta életre, s hogy a cári Oroszországig visszamenően sajátja volt az orosz társadalomnak a rászorultak segítése, a karitatív munka. Ám a-mennyire sokszínűek a mai Oroszország kihívásai, olyan sokszínűek a szakmai válaszok arra a kérdésre, hogy mi a szociális segítség, a szociális munka (esetenként ennek szinonimájaként használt: szociális nevelés/szociálpedagógia) lényege, olyan sokszínűek a szakma válaszai is.

A képzés egyik bemutatott típusa a hagyományos tanárképző intézményekben (általában annak bölcsész vagy társadalomtudományi karán) megjelenő 5 éves szociálpedagógus képzés, melynek befejeztével olyan tudományos fokozatot érő, végzettséget (baccalaureatust) kapnak a hallgatók, ami a professzionális segítővé válást tanúsítja. Ilyen típusú képzést folytat pl. a „Herzen Tanárképző Főiskola” is. A végzettek főként olyan iskolákban, gyermekintézményekben dolgoznak majd a szociális védelem szakértőiként, ahol sok a „nehéz gyermek”. Az elméleti képzések alaptárgyai: pedagógiai, pedagógia-történeti, metodikai és pszichológiai tárgyak, szociálpszichológia (társas kapcsolatok) és gyermekvédelem. Mindezeket komoly gyakorlati terepmunka és műhelymunka egészíti ki. Az elméleti és gyakorlati képzés célja: megfelelni a társadalom igényeinek, szakmává tenni a segítséget.

„A Család és a Gyermekek Wallenberg Nemzetközi Egyetemén” alapvetően szociálpedagógus-képzés folyik. Az oktatás 1993-ban indult. Itt olyan szakembereket is képeznek, akik a fejlődésükben gátolt kisgyermek és serdülő szociális rehabilitációjával foglalkoznak. Például: logopédus, szociálpszichológus (defektológus-pszichológus), korrekciós (fejlesztő) pedagógus, speciális (iskoláskor előtti) pszichológus, oligofrénpedagógus, az alsó fokú oktatás metodikusa stb. E szakemberek azokkal a veszélyeztetett gyermekekkel foglalkoznak, akiknek nehézségeik vannak a kapcsolatteremtésben, a világgal való kommunikációban, a tanulásban. Ide tartoznak az ún. „nehezen nevelhető” gyerekek, de ugyanígy az érzékszervi vagy testi fogyatékos gyermekek is. Az itt végzett hallgatók leendő munkáját a szociálpedagógia körébe tartozónak ítélik, őket, mint szociálpedagógusokat nevezik meg. A fogalom alatt olyan szakembert értenek, aki a gyermek életének és fejlődésének minden körülményét ismerve megfelelő tanácsokat tud adni a családnak, a pedagógusnak vagy magának a gyermeknek. A képzés érettségi után 4-5 éves, felsőfokú tanulmányok után 2 éves, mély után felsőfokú végzettséget tanúsító diplomát kapnak. A Wallenberg Egyetemen nemcsak nappali, de esti és levelező tagozat is van; a képzés tandíjas.

A bemutatott harmadik intézmény, a „Szakszervezetek Humanitárius Egyeteme” olyan tandíjas magánintézmény, amelynek szociális munkásokat felkészítő tagozata is van. A szociális munkásokat felkészítő szakon a tanulmányi idő 4 év. Az intézmény nemcsak fenntartója miatt sajátos, hanem amiatt is, hogy államilag is elfogadott, hitelesített intézmény, s állami tantervek szerinti oktatást folytat. 1992-től működik. Az első két évben működését egy angliai jótékonyági szervezet szponzorálta, így csak elvileg volt tandíjas. Az egyetemnek széleskörű külföldi kapcsolatai vannak olyan országok egyetemeivel, ahol szociális munkás képzés folyik (Anglia, Hollandia, Izrael, Spanyolország). A képzésbe a tanítóképzőkben végzetteket, az ápolónőket, a gyermekotthonokban, menhelyeken dolgozókat kívánják bevonni. Nemcsak a „megcélzott réteg”, de a képzés tartalma is arra enged következtetni, hogy ebben az intézményben részben a klasszikus értelemben vett szociális munkás képzés folyik. Az általános felkészítés mellett a réteg specifikus, differenciált szociális munkára is felkészítést kapnak (idősekkel, gyermekekkel, rokkantakkal való foglalkozás). A szociális munka értelmezését kiterjesztették: beleértik a kulturális intézményekben megvalósuló szocio-kulturális munkát, mint olyat, amelynek segítségével szociális problémákat is megoldhatnak.

Mint az újságról szóló bevezetőben említettem, a lap, mint sajátos szakmai újság, módszertani, továbbképzési szerepet is vállal. Érdekes és vitára ösztönző cikket közöl a gyermekotthonokból iskolába (első osztályba) kerülő gyermekek beilleszkedési nehézségeiről „Fehér varjak” címmel. A gondok hasonlóak, mint hazánkban. A csecsemőotthonokból kikerülő gyermekek 3-7 éves koruk között több intézményt is megjárnak, s különböző időpontokban, eltérő fejlettséggel kerülnek abba a gyermekotthonba, ahonnan iskolába lépnek. A külső iskolába kerülő gyermekek iskolai előkészítésével szakértők csoportja foglalkozik. Otthonos magabiztosságuk fél évre elegendő muníció. Aztán a biztos családi háttérrel bíró társaik fokozatosan lekörözik őket. A megoldási javaslat: az állandó otthonba kerülés, a sajátos program és életrend alapján működtetett családi légkörű első 3 osztály. Majd a többiekkel együtt haladni képesek útja visszavezetne ebből a gyermekotthon mellett szerveződött iskolából, vagy a külső iskolában szervezett külön iskolai osztályból a hagyományos külső iskolai osztályba. A szerző gyermekotthonban dolgozó logopédus.

A „Továbbképzés” rovatban rendkívül rokonszenves cikket olvashatunk „Szeptember elsejei szótár” címmel Sz. Szkrbinszki-től, aki egy szentpétervári gyermekotthon igazgatója, s

fiatal kora ellenére a pedagógiai szakma ismert kutatója. Írásában a gyermekotthoni gyermekek iskolába lépésének problémakörével foglalkozik pszichológiai megközelítésben. Bemutatva a fejlődés eriksoni útját, a Gordontól jól ismert fogalmakkal találkozunk: önerősítés, én-közlések, az elért fejlődés és sikerek tudatosítása, értékelésmentes, megerősítő visszajelzések, a pozitív én-kép kialakítása. A „Siker Iskoláivá” szeretné tenni az iskolákat, ahol a gyermek pontosan tudja, mi az, amit már elért, amiben sikeres, s honnan jutott idáig. Janusz Korczakra hivatkozva kér jogot a gyermeknek a „nem tudásra” és a tévedésre. „Tanítsuk meg arra, hogy a kudarcait fel tudj a dolgozni, meg tudja oldani a nehéz helyzeteket. Tegyük fogékonyá egyénisége pozitívumainak megtalálásában, s én-közlésekkel erősítsük meg sikereiben is.” Cikke záró részében az iskolai sikerélmény létrehozásával kapcsolatos szituációk felelevenítésére, elemzésére biztatja kollégáit.

A lapot az „árnyas oldal” zárja. A rovat címe: „Rólunk szól”. Volt gyermekotthonos növendékek írják, akik már felnőttként mondanak véleményt. Három olvasói levél, három életstratégia.

A főiskolás fiút behívják katonának, majd felmentést kap, de addigra már nincs helye a főiskolán. Dolgozni kezd, majd ösztől egy idegen városba megy egy másik főiskolára. Gyökértelenül, kapcsolatok nélkül vergődve eddigi sorsát, s a rossz nevelőotthoni pályairányítást tartja kudarcainak okának.

Másik társa, aki szintén továbbtanult, egyetemista lett, mint a mesebeli hős, magának verekedte az őt, mint volt gyermekotthonost megillető állami támogatást, amiről a hivatalok igyekeztek megfélemezni. Kérése jogosságáról az újságoknak is írt, s a megerősítő válasz tudatában folytatta harcát az „állami gondoskodás” elnyeréséért (kollégiumi ellátás, ruházat, étkezés, ösztöndíj). A mese vége győzelem, s jó tanács a sorstársaknak: cselekedjete, s az álom valóra válik!

Harmadik társuk dolgozik. Sikerült albérletet is szereznie, ám a főbérlo halála után annak lánya ki akarja tenni a lakásból, s most perre mentek. A gyereketthonosok legtöbbje kikerülése után könnyen fedél nélkül maradhat. A megoldást ez a 19 éves fiatalember abban látná, ha érdekeik védelmére, lakásgondjaik enyhítésére egy szövetkezet-szerű társulást hoznának létre a gyermekotthonból kikerültek.

Van még egy olyan oldala a bemutatott gyermekotthonos lapnak, ami meghökkentőnek tűnik első látásra egy ilyen típusú szakmai kiadványban. Témája a pénz világa, az infláció, a privatizáció, az értékpapírok, befektetések, letétek, részvények, elsőbbségi részvények stb. De hogyan kerülnek a bankvilág közelébe a gyermekotthonok? Nos úgy, hogy szinte mindegyikük ide adta be vócserejeit (vócsere az a jegy, amit készpénz helyett kapnak az intézmények, és amely pénzként szolgál a vásárlásnál, adott mennyiségű élelmiszerre jogosít) az infláció hatásainak kivédésére. Ám egyes bankok – úgy hírlott – olyan akciókba kezdtek, ami veszélybe sodorta a részvényeseket. Így e szociálpedagógiai szaklap hasábjain ismerkedhetnek meg a gazdasági élet olyan új fogalmaival és intézményeivel, amelyek akarva-akaratlan a gyermekotthonok lakóinak, s az ott dolgozóknak is befolyásolják az élet minőségét. Az oldal címe talán nem véletlenül: „Pénzügyi románcok” avagy ahogy mifelénk mondanák: Pénz beszél, kutya ugat.

A bemutatni kívánt másik kiadvány az Oroszországi Janusz Korczak Társaság Értesítője. A Társaság 1991 júniusában jött létre azzal a céllal, hogy a lengyel pedagógus, író, orvos humanista örökségét népszerűsítse. Azét az emberét, aki zsidó árvaházi növendékeivel fasiszta lágerben halt meg 1942-ben, a tömeges megsemmisítések idején. A Társaság célja, hogy a korczaki eszméket továbbfejlessze, a gyakorlatban alkalmazza, segítséget nyújtson az

árva, a szülői támaszt nélkülöző vagy beteg (sérült, fogyatékos) gyermekeknek. Elképzeléseikről, célkitűzéseik megvalósulásáról ad képet a moszkvai kiadású periodikájuk.

Már a megjelenés körülményei is jelzik: sok minden megváltozott az utóbbi években e tájon. Az Értesítő megjelenését is külföldi (német) szponzor segíti. A Társaság projektjeinek nagy része közös a svájci, holland, német, osztrák Korczak Társaságokkal. S a tevékenységek? Sokszínűségükről az Értesítő rendre, krónikaszerűen tudósít.

Rendkívül eleven, pezsgő életről kapunk képet! Tanulmányútra, karitatív munkára, vagy kulturális csere keretében érkeznek egymást meglátogatni a projekteken együttműködő társaságok képviselői. Tapasztalatszerzés és kulturális misszió jól megférnek egymás mellett. Az Oroszországi Korczak Társaság együttműködik hazai és külföldi egyházi, humanitárius és karitatív szervezetekkel. Az érdeklődő nyitottság, a tolerancia, a tapasztalatok gyors hasznosítása jellemzi a munkát. A segítséget a leginkább védtelenek és rászorulóknak: a gyermekotthonok lakói, az onnan alig kikerültek, a gyermekeiket egyedül nevelő (még szinte maguk is gyermek) leányanyák, s az eltérő fejlődésű (érzékszervi fogyatékos) gyermekek kapják. A Társaság tevékenységébe belefér a pedagógiai felvilágosító és nevelőmunka is. Az oroszországi Diák Szeminárium megrendezése Korczak örökségéről éppolyan jelentős esemény, mint egy lakókörzeti szülői klub működtetése e pedagógia népszerűsítése jegyében. Az erők megsokszorozását jelenti a külföldi (szellemi, anyagi) tőke bevonása a hazai fejlesztésekbe, az együttműködés a szociális segítség hazai és külföldi non profit szervezeteivel. Hollandiában tanulmányozták az integrált nevelés lehetőségeit, majd közös projektben próbálták ki egy nyári táborozás keretében, ahol együtt éltek néhány héten át látó és nem látó gyermekek. A projekt nem véletlenül viselte „A mi házunk” elnevezést, hiszen a rászorulóknak értő és önzetlen segítése jellemezte Korczak hasonló nevű árvaházát is.

A gyermek személyiségének, ön-nevelési törekvéseinek, jogainak tisztelete jellemzi mindenütt az oroszországi korczakisták tevékenységét, munkáját. A környezetükben fellelhető, újítani és haladni képes, innovatív személyiségeket keresik. A rászorultakat térítés nélkül juttatják segítséghez, tanítják az önsegítés technikáira. Ilyen projektjeik például az előbb már említett „A mi házunk”, vagy a „Doktor Korczak”. Az utóbbi azokat a nevelőotthonban élő fiatal anyákat segíti, akik egyedül nevelik gyermekeiket, miközben még maguk is nevelésre, törődésre szorulnának. De ha szükséges, piaci áron kínálják a jobb lehetőséget azoknak, akik ezt képesek megfizetni. Így jöhetett létre (svájci és holland segítséggel) Moszkvában a „Korczak Háza” nevű óvoda, mely nemcsak 40 gyermek nevelését, fejlesztését látja el a korczaki pedagógia alapelveinek szellemében, de egyúttal módszertani és képzési központ is. A tehetősebb 10 szülő havi 60 dollárt fizet itt gyermeke neveléséért, ellátásáért” míg a többi 30 rászorult gyermeknek minden szolgáltatás ingyenes. Az intézmény fenntartását, fejlesztését a külföldi tőke mellett a Moszkvai Városi Oktatási Ügyosztály támogatása is segítette. Ha lehetséges, a Társaság minden esetben megkeresi a szóba jöhető állami erőforrásokat, a lehetséges állami támogatókat, a különböző bizottságokat, akik hivatalból végzik hasonló munkájukat (a városi ifjúsági és családi ügyek bizottságát, a gyermekek és serdülők szociális segítségének bizottságát, az oktatási bizottságot stb.)

A tendenciák és folyamatok rendkívül hasonlóak a hazaiakhoz. Az állami feladatvállalások csökkenése, a kulturális és szociális ellátás szféráiból történő állami kivonulás nyomán a non profit társadalmi (egyházi, karitatív) szervezetek megjelennek a legszükségesebb helyeken, s egyre nagyobb felkészültséggel és szakszerűséggel segítenek a leginkább rászorultaknak. Úgy tűnik, Oroszországban a Korczak Társaság az a nagy ernyő, amely alatt a legszélesebb s legszínesebb tevékenységrendszer bontakozhat ki, okos

„politikával” bevonva a hazai hiányok pótlását segítő külföldi erőforrásokat. Ami ennél is több: koncentrálja az erőket nemcsak a segítségre, de a fejlesztésekre, legyenek ezek akár emberi erőforrások, akár új intézmények. A Társaságnak nyolc nagyvárosban (Moszkva, Kazany, Szentpétervár, Vlagyivosztok, Taganrog, Kruszk, Tomszk, Kanszk) működnek tagozatai, hasonló széleskörű tevékenységgel. Oroszországon kívül Ukrajnában és Azerbajdzsánban önálló Janusz Korczak társaságok jöttek létre. Tagjai között sok az értelmiségi (nagyraoszt pedagógusok), de orvosok, pszichológusok, művészek éppúgy megtalálhatók, mint főiskolai vagy egyetemi hallgatók, diákok, nem szakmabeliek. Így szinte természetes, hogy a pedagógiai segítségen túl a Társaság az alkotó tevékenységek irányába is nyitott. Könyvkiadás, rádióadások, publikációk, kiállítások segítik a névadó pedagógiájának népszerűsítését, viszik híret az egyre szétágazóbb tevékenységeknek. S ami szintén nagyon jellemző a mozgalomra: jöjjön létre bármilyen produktum, a létrehozók s a szponzorok, a segítők nevét mindig nyilvánosságra hozzák.

Szentpétervárott az antifasiszta nevelés áll a Társaság tevékenységének középpontjában. Nem véletlenül! Hiszen a nagyvárosi élet agresszivitásában, a rendszerváltás erkölcsi vákuumában feltűnnek az erőszak régi és új jelenségei, a cinizmus, a kegyetlenség, a bűnözés, az extrém szervezetek és ideák felé sodródás. Az új nemzedéknek nincs erkölcsi immunitása a negatív jelenségek ellen. S a Janusz Korczak Társaság ebben talál magának feladatot. Tevékenysége a pedagógusképző intézményekre és a gyermekintézményekre irányul, s az összes szóba jöhető segítőt bevonja projektjébe. Tudományos igényű attitűdvizsgálatok, jogi, pedagógiai, történelmi, pszichológiai megközelítésű szemináriumok segítik a problémafelismerést, helyzetelemzést az erőszak, a fasizmus propagandájával, eszméinek terjedésével kapcsolatosan. A gyermekintézményekben is folyik az ismeretterjesztés, a klubmunka, a szociálisan leginkább veszélyeztetett gyermekek programjainak, táboroztatásainak szervezése. Ugyanígy segítik a menekültek gyermekeit is. Újságot adnak ki, amellyel segítik a nevelőotthonokban, gyermekotthonokban dolgozó pedagógusok, s a neveltek nyilvánosságához jutását, képzését. Működtetik a gyermekotthonok pedagógusainak klubját. Évente rendeznek nemzetközi szemináriumot „Dialógusok Korczakkal” címen. E találkozók a tapasztalatcsere, az ismeretterjesztés színterei. Ismeretterjesztő munkájuk során népszerűsítik a gyermeki jogokat.

Vlagyivosztokban a Korczak Társaság a korczaki örökségből a gyermekvédelmi-gyermeki jogi és a szociális munkát vállalja és vallja magáénak. Létrehozták a „Gyermekvédelem Tengeremléki Központját”, ahol alapvetően mentálhigiénés és szociális munkát végeznek. A mi Kék vonalunkhoz hasonlóan működtetik a Bizalom telefont. Jogi, pszichológiai, pedagógiai, egészségügyi segítséget nyújtanak a hozzájuk fordulóknak, látogatják a kórházakban fekvő gyermekeket, szállót hoztak létre konfliktushelyzetbe került, elcsavargott, vagy hajléktalan serdülőknek.

Taganrogban egy iskola növendékei és tanárai váltak a korczaki hagyományok követőivé. Megismerkedtek Korczak életével, pedagógiai munkásságával, s környezetükben, iskolájukban a sérült, másságuk miatt hátrányos helyzetbe kerülteket kezdték segíteni. Megtanulták elfogadni egymást. Sokan közülük „pártfogókká” váltak (ezt a megbízást a korczaki Árvaházból jól ismerhetjük).

Pavlógrádban a tanárok egy kis csoportja hozta létre a Korczak Társaságot. Tevékenységük egy árva ikerpár patronálásával kezdődött. Mindaddig segítették őket, míg nem találtak megfelelő pártfogót sorsuk további segítéséhez. Munkájuk a lakókörzetükre is kiterjedő szociális típusú munka, melynek során állami szervek segítségét is igénybe veszik.

A példákat folytathatnánk a többi városból is, ahol működnek Korczak Társaságok. A felsoroltakhoz hasonlóakra lennének ezekben is, melyek megerősítenék, hogy alapvető célkitűzéseik mentén tevékenykednek, s az adott helyi problémákra próbálnak megoldásokat találni.

Az Értesítő nemcsak a hazai Társaságok tevékenységét mutatja be, de rendszeresen hírt ad más nemzetbeli és a Nemzetközi Korczak Társaság munkájáról. Képet kaphat az olvasó a Lengyelországban, Izraelben, Svájcban, Hollandiában, Ausztriában, Japánban, Németországban, Franciaországban és az USA-ban működő társaságokról.

Az Oroszországi Korczak Társaság legnagyobb sikerének a „Korczak Háza Moszkvában” elnevezésű projekteket tartja. Nem csak azért, mert jelentős svájci tőkével (220 ezer frank) támogatva megnyithatta kapuit a hasonló nevű óvoda, hanem azért is, mert egyúttal ez az első „lépcsője” a leendő módszertani központnak. Ugyanitt nyitja meg kapuit a „Papírsárkány” nevű szülő-gyermek klub, ahol megelőző és korrekciós tevékenységekkel segítik a hozzájuk fordulókat.

A Korczak Társaságok működése nemzetközi mozgalommá növekszik. Az Értesítő időről-időre bemutatja e mozgalom egy-egy kiemelkedő alakját. Legutóbbi számában a lengyel Alekszander Lewin professzort, a Korczakiánium meghatározó személyiségét ismerhetik meg az olvasók. Részleteket olvashatunk a professzor „Ilyennek ismertem meg őt. Emlékek és gondolatok Janusz Korczakról” című könyvéből, mely 1994-ben jelent meg Varsóban. Lewin, aki évekig dolgozott Korczak Árvaházában, maga is szervezett gyermekotthont 1944-ben az Uraiba telepített lengyel családok gyermekeinek. Visszaemlékezéseiben megemlíti, hogy Korczaknak köszönheti Makarenko „Pedagógiai hőskölteményének” megismerését is; érdekes összevetést tesz Korczak és Makarenko pedagógiai gondolkodása közt.

Az Értesítő „Interjú” rovatából Haim Avnltisz festőművészt mutatja be, akinek művészetében együtt van jelen az általános emberi, a sajátosan orosz és zsidó hagyomány és örökség. Szinte népmesébe illő, ahogy munkája során Korczak nevével, alakjával megismerkedett, s a későbbiekben, ahogy e témán dolgozott.

A „Problémák, megfigyelések” címszó alatt számolnak be azokról a tapasztalataikról a társaság tagjai, a-melyek a vállalt örökség mindennapi gyakorlatukba építéséből adódnak, Vagy a projektek megvalósítása során tapasztaltak. Egy fiatal pedagógus a gyermekotthoni kisiskolások tanulási problémáit, szokásait, egyéni haladási tempóját, sokféle egyéniségét figyelembe véve találta meg egyéni fejlesztésük korczaki elveken alapuló módjait. Ugyanitt részletesebben is olvashatunk a gyermekotthonból kikerülő fiatal anyák és gyermekeik életésélyeit segítő, nevelő „Doktor Korczak” elnevezésű projektről. „A mi házuk” projektről egy újabb megközelítésben: a tábori élet mindennapjaiba bepillantva kaphatunk képet azokból az írásokból, amelyek a táborélet alatt születtek. A gyerekek és a felnőttek, egészségesek és sérültek kölcsönös bizalomra, megértésre, elfogadásra épülő kapcsolatáról szólnak, hűen tükrözve a korczaki örökségből átvett elveket.

„Az örökség oldalai” című rovatából kaphatnak az olvasók új információkat arról, hogy egy-egy kérdésről hogyan gondolkodott Korczak. Kevesen tudják, hogy az Öreg Doktor a gyermekek vallásosságának eredetéről, hitének okairól, gondolkodásmódjukról is leírta megfigyeléseit. E mély és megrázó szövegekből, melyek első ízben kerültek publikálásra, bontakozik ki Korczak sajátos, megértő és elfogadó, szinté atyai viszonya a gyermekek hitigényének, vallásosságának problémájához.

Igen érdekes rovata az Értesítőnek a „Javaslat a kiadóknak” című rovat. Legutóbb az elfeledett reformpedagógus, A.P. Vahtyerov olvasás- és írástanítással kapcsolatos munkáját ajánlotta a kiadók figyelmébe. Vahtyerov nemcsak kiváló teoritikusa és metodikusa volt a

XDC. száza végi, XX. század eleji pedagógia tudományának, de gondolkodásmódja sokban rokon volt Korczakéval. így a gyermekek eltérő természetének figyelembe vételéről is hasonlóan vélekedtek, s ezt a tudást alkalmazták a foglalkozások során.'

Különleges szerepet játszik az Értesítőben a „Nekrológ helyett” című rovat. Mint az nevéből is kitűnik, olyan emberekről szól, akik már eltávoztak, de életük, munkásságuk valamilyen módon kapcsolódott Janusz Korczakéhoz.

Így olvashatunk a fiatal kievi tanárnőről, „Ljubov”-ról (L.V. Novohatszkajáról), aki arról volt ismert, hogy Montessori központot hozott létre Kievben. Tanítványaival a moszkvai Janusz Korczak Társasággal is felvette a kapcsolatot. Tragikus halála a sors különös kegyetlenségéből éppen Korczak hazáját megismerő útján következettbe. Növendékeit kísérte Lengyelországba, s a rájuk támadó ittas kamaszoktól védte őket, élete árán is.

Kinga E. Szenkevics Korczak-kutató volt, aki feltárta a Doktor életének az orosz-japán háborúhoz kapcsolódó időszakát. Nevéhez fűződik számtalan Korczak mű orosz nyelvre fordítása is. Halála után az Oroszországi Janusz Korczak Társaságra szállt gazdag könyvtára, hagyatéka.

A volt árvaházi növendékek közt szinte fogalomná vált Misa Vrublevszkij alakja, személye, aki mint szeminarista élt, dolgozott a korczaki Árvaházban. A vele készített utolsó interjúban felidézi az ott eltöltött időt, a Doktor alakját. Visszaemlékezésében a kételkedő, töprengő, gyakorta pesszimista, a tragédiát megsejtő ember portréját rajzolja meg, miközben saját regényes élettörténete részleteibe is bepillantást enged.

Az Értesítőben van egy rovat, a „Nekünk írták”, ahol szót kapnak az olvasók, s mindazok, akiknek véleménye, mondanivalója van a Janusz Korczak mozgalomról. A hazai és a határokon túli visszajelzésekből ítélve széleskörű érdeklődést és szimpátiát váltott ki a kiadvány, s általa: a Korczak Társaság tevékenysége.

A bemutatott pedagógiai periodikák olyan eseményekről adnak hírt, amelyről idehaza csak keveseknek lehet személyes élménye, hiszen szakmai kapcsolataink az utóbbi években meglazultak. Azt is mondhatnám: megnehezültek. Nemcsak az objektív helyzet, hanem sokszor politikai és. szakmai előítéletek is nehezítik a kapcsolatot. Bonyolultabbá, költségesebbé s így ritkábbá váltak a találkozások, a tapasztalatszerzések. Míg ez a helyzet lassan – talán – változik, addig csak abban reménykedhetünk, hogy legalább a kiadványok útján fenntartható a „szellemi léghíd”. Az oroszországi kollégák kapcsolatkeresési, együttműködési szándékukról szinte folyamatosan küldik üzeneteiket. Az ismertett helyzetkép azt sugallja: hasonlóak a gondjaink, s lennének közösen elrendezhető dolgaink.

(Budapest, 1995. június)